

Bojala moitthatu seme gaicho hau, asti gasti gaturia izan da, beha
zazue horren estatuan, eta ez dadiela netur atrebi hori dromen
deneco erreprochuric egiteal. Emozue berihala maripulis polli-
tat, eskian orhastun eder bat eta oimelan kapeta borra. Hil
zatue, ois, ahate eta ahatcheric ederreac, jam edan behar dugu
bai eta phesta edertti eguin elgarretkin.

2. Naurianen mamua berihala seluec obratzen dute eta
imaiten mahamieun dafaitan ederrina. Nan gaudelanic hona
non hietu den seme gehiena bere zat huraekin ilutzitac. For dia
arrazantz hau ou! dioz burhu eta arneguetkin! Bador ueste alegora
zoretan herren! ez bidetu quizeguz jin nardien! Eta cuita i d hontarukin
erraiten dio: Ter! aita! behotu kari?

3. Ezine semea, dio ihardertan aitec, ez nuc erhotu. Bozcano
gauri egria nuc. Alegora lagria herren quizec eta d hontarukin
ari lagria, ez dituc hau arrazonnic gabé. Eta Nahi bai eta nahi ez,
hic ere beharco nuc quizekin alegoratu eta d hontatu, zeren
huc anea hit zera egun phiztu bente. Dicitzen zantac
beriz sorttu dela; etzo galdua zucan eta horra
non den egun hatzemanac. »

D. antur,

X. X. X.

N. B. Cette traduction est censée faite par un de ces manichéens qui parcourent toute la région
du Pays Basque et qui en apprenant, par enseignement, mélangent les dialectes.

L'auteur a préféré à une traduction littérale le tour de phrases et les tournures propres à la langue basque.

Dans cette traduction: l' u se prononce comme l'ou français; le q est toujours guttural
c'est-à-dire que ge, gi, équivalent à que, qui français; le k remplace le qu français

l' e n'est jamais ouvert; il est toujours, plutôt fermé qu'ouvert. Il ne prend jamais le
son de l' a devant m, n, mais bien celui qu'il a dans le mot français en même.

Le son français ai fait ai et non e.

La prononciation du s basque ne ressemble en rien à celle du s français. Pour bien pronon-
cer la sifflante du s basque, au son plein et nourri, il faut appuyer le bout de la langue à l'intérieur de

la dent supérieure sur la gencive, vers le palais de la bouche et la faire siffler comme si l'on voulait, dans cette
position, prononcer le son français ge. L' y est aspiré et se prononce comme dans le mot yo

1301. BNE. 2

Commune d'Arhansus.

Canton d'Arhody.

Heaour prodigona.

1. Guigon batec ex cicin bi sémé baicic. Gasteina orten Jacoec beré aitari: a l'rdou diei iean nadin é né maousia éta iean déçadan diei cina - Béhar cit akhalitan youan éta ikhousi baster. Pharti ça en couré ontasouna éta émaçou nie outlan béhar dontana. - Bai, iné sémia, orten ci itac; nahi doucan béçala Gistobal his éta poumitia ieanan his. 11) Gué's calbalsen ciélaric biéta bat phartitou cicin bére' ontasouna éta égnic citein bi pharte' berdinac.

2. Heantie égoum goutien bourian sémé gaitstua youan çucum horitie égniten ciélaric fierraéna, éta orran gabi' adis péhori - Eré besatou cicin biciki mendi, sihan, ornéca, éta gn hiri handi balé'tala, non dépendiortou baitsien beré' dirou goucia. Combait hilabé'teren bourian béhar outlan cit ein saldou bére' phildac émasté çahar bati éta mant hil yanni: igoumi cicien alhoré'talat han sémé'séco astouac éta idiac.

3. Ordian, iean çucum biciki maluros. Ex cicin quehiago ohéic. loc'gnite'çozannia ex surie bést'seco nois éta éré égniten baitsien hotz. Baicin combait ald'is hain gose' handia noum yan baiteousken gogotie ou' dié yaten ditonsten assa esto éta pouta.

oustel hec; bna nehore en sacocoun omaiten detusie.

4. Gacu bates, sabela houtsie, et outsi cucum erortsera escabela baten gainera, so equines leihotie ahintki hegaldatsen ciren choriae. Guero ikhousi cicin, agurtsen ceham argnicagnia eta icanae, eta berari eman nigarrés ari celarie. Hantchet ene aitaron etehia bethia due monthiles coince baitoute' agnia eta arnoa, arrolsiae eta gasna, nahi danten beain bat. Demora berian, ni, gosés hiltzen ari nove.

5. || Eh bien, chantitauco nove, youanen nove edicitera ene aitaron eta erramen: Equin micin bekhatou bat, nois eta ere nahi ican baitcin Landan Kibitou. Aguen handia micin, eta behar noscou poumitou, bacakicout suntu. Ez neacoula quehiago deitha came semia, trata neacou came schietarie asthena becala. Obendoun mintoun, bna soffritsen micin enu garie ourroun.

6. Aita bere baratsian concoun bere liliu arrosatsen finitzen ari; bijitatsen citein sasartsiae eta mahatsae. Nois eta ikhousi beitsien yten bidiatzen gainian bere semia dena icordis eta erhauses betherie sangona herestau, nehés sinhetsi ahal ican cicin. Igaram cicin bere biotuan behar ciénes poumitou ala behar cacon barkhatou. Ondarrian, nigarrae begruetan, hedatu casotsoun besouae eta noudikitsen celarie haren lephora eman cacocoun pot handi bat.

7. Guero yan araci cicin bere semia; deithu cicin bere yendiae eta aousae: || Nahi cit maithatou lehen becala, hauru gaichoa, erraiten diecou elgarretala bildou beain laster. Ashi poumitia ican cou nehore orai ez desacola equin erreprothornie batere. Caourte ikhaustra; ekhar caoie fite simeco pollit bat, ecar sacoie chastoun bat ehian ita.

oski berri batou sangouetan. Ahaleo doucié 'rè hatzémaiten
oilar cembait, ahate cembait, eta ekharicen aitchébat,
hiltseco honna: édanen dicigou, yanen elgarrekin eta
égnissen phesta handi bat.))

8 Mouthelec obeditou cicien beren naousiari et
ecari sahonilla eder bat mahainaren gainian.
Ordu berian, seme guchiena heldou concoun iticite.
bere chakhourekin: ((Ber da beras orants hori?
sihu égniten ci yourasmendus ari delaric. Custe
dicit Khantous ari cistela hemen. etou goitche'
yu nadin. Ehotia iréa, ene aita?))

9 9 Ez, ene semia, inoue. hala erreputou
imaiten daceceou capanae. Hori égniten badut
dome. Boscarios bethia bainis. Khantous ari gubsac.
eta amos gubsac, eoren bantougou certas. Nahi
onkhan dectakan edo en, beharce dome khantatou
huc ere eta aleguératou garnekin ceudaco eta
huc anaia. Hila cerna phistou baita. Sorthou
bais béela dome: atso galdia soukan, egoun,
horra non den édiéna.

L'Institutrice publique

J. Bourgaray.

Commune d'Armendarits.

Canton d'Holdy

1302. BIVE. 1

Haour prodigoua.

1. Guicon batèc ètcouèn bi sèmi baicic. Gartinac erran ^{ou} ènè bère aitari : « Ordon da ènè bourouarèn navusi ican nadin eta ican dècadan dihourou. Béhar dout youan eta baxter ikhousi. Pharti cacou coure ontasouna, eta emadacou nic béhar doudanaq. — Bai, ènè sèmià, erran couèn aitaq ; nahi doucan bècala. Gaichto bat haiz etaq prouitià icanèn haiz. » Guero cabaltcian trianta bat, phartitou couèn bère ontasouna eta hartaz equin citouèn bi phartè bardinae.

2. Egoun goutièn bourouan, sèmi gaichtoa youan cèn heuritic fièraèn equinez, eta adis erran gabé nèhori. Grèbèsatou citouèn anhitz larre, oihan, ouhaitz eta yin cèn hiri handi batètara, couintan dèspèndiatou baitcouèn bère dihourou gouciaq.

Cembait hilabiterien bourouan, behar ian citouen saldou beré
arropae emanté cahar-bati, eta beré bouroua afermatou
moutheil icaitécs: igouvi conten landetarat astouen eta
idién han caintécs.

3. Ordouan biciki malouros ian cén. Eteouen quehiago
ohéni lo équiteco gaouaz, ez souie berétecs hotz cinian.
Batouetan halaco gosc handia couen non yaner baitci-
touen hacienda beltéc yaten ditourten haca osto eta frouitou
ousteldou hec; bainan nehorc etcakov emaiten deouie.

4. Ats batez, tripa houtsa, beré bouroua outci couen
érotecra alkhi bateras, so équitec couelarie leihotci chorier
coinae hegaldatcén baitcien ahinki. Guero ikhoui citouen
aguertcén cironan iharguiac eta icarrae, eta beré bourouari
evian couen nigavretan: Han, ené aitarén etchea bethea
da moutheiléz couec baitoute ogui eta arno, arrotce eta
gasna, nahi doutén becembat. Dembora beréan, ni,
gosiac hitten ari niz hémen.

5. « Eh bien, choutitoucs niz, youanen niz aitarén
gana eta evanen daot: Bekhatou bat éguvi nouén, cou
quitatou nahi ian cirtoudanian. Hobén handia ian
nouén, eta behar naucou prouitou, badakit ongui. Ez
néacoula déith coué seméa, triata néacou coué arken
moutheila bécaldaz. Hobéndoun ian nintcan, bainan sofricén
nouén miséria coutari ourhouen.

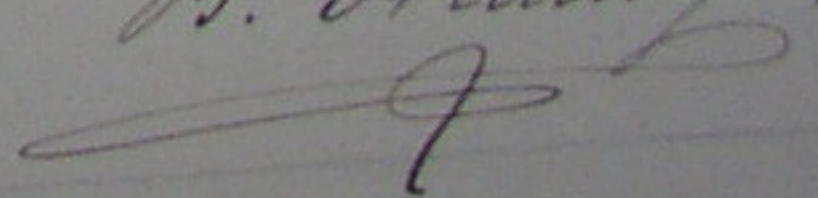
6. Aita beré baratecian cén, beré lilién arrosatcén:
bijitatcén citouén sagar ondoac eta mahatsac. Ikhoui
couénian yitén bidian beré seméa déna estalia icérdiz
eta érhavutsez, cangoa hévrestan, doidvia sinhétsi ahal couén.

Bere bourouari galdéquin couën behar, couën prouitou ala
barkhatou béhar cakou, eta léphora botatcën citçacolarie
éman çacou pot handi bat.

7. Guéro yar araci couën bére seméa; oïhou équin
couën bére yénder éta aousoué : « Nahi dout maïthatou
léhën béçala, havou gaïchoa, érran ciotën bildou cirénico.
Jean da aski prouitiç : néhouc orai éstéçacola équin batéré
éiéprotçhouric. Cavuté houën ikhoustera; ékhar çacocié
bértan barnico poillit bat, éçar éçacocié érhastun bat érhian
éta çaphata bérré batou çangouétan. Hatçémanën ahal
toucié éçé vilarac, ahatiac, éta ékharico haatché bat
hiltçéçs on déna : édanën dougou, yanën élgavriéti éta
équinën phista handi bat. »

8. Mouthiléç obéditou coutën navouç éta éçari coutën
dafaila éder bat mahaiären gainéan. Mémento bérién,
semé guériéna hieldu cën ihiciti bére çakurriékin : « Cët da
ba açantz houi ? érran couën youraméntouca. Ousté dout
khantouç ari ciertën ~~ç~~ hémén : éta guéçéqui itçoul
nadién, Erhotou ciréa, aita ? »

9. Ez, éné seméa, énouc erhotou, éiépostou éman
couën çaharrac. Hôla équitën badout boskarior béthéa
naicéçacotç équitën diat. Khantou équitën diouç éta ouros
gaïtouc, cériën baïtougou certaç. Nahi badouç éta ez, béharco
douc khantou équin hic éré éta gourékin aléguératou, cériën
hvé anaya hila cina phistou douc. Porthou baliz béçala
douc : atçco galdia coutkan, égoun houna non dén hatçémana.

B. Arainty,

Commune de Bunus.

1303. TIVEL

Canton d'Holdy.

Haur prodigua.

1. Giron batec ebitrin bi seme beric. Gastenac eran xien citari: «Ordu da iran nadin ene buriaz nausi eta ukhan deradan dihurru. Behar dut juan ahal iran eta cartier ikhusi. Pharti xaru xure ontarsuna da eman eradaru ukhan behar dudana. Bai, ene semia, eraiten du citac, nahukhan berala. Gaichto bat hiz eta punitia iranen hiz. Gero sabaldur tiroir bat, phartitu xirin bere ontarsuna eta in xitun bi phusa berdeniac.
2. Tenbeit egunen ondotic, seme gachtua juan xurum herritic, inez ascaraendaco eta eran gale adioric nihorire. Crebesatu xitun

anitz larre, oihan, uhaitz eta jin hiri
handi batetala, nun despendialu beitzien
bere diheru guria. Zenbeit hilabeteren buri-
an behar izan zituen saldu bere arropac emas-
te zahar bati da bere buria acordatu muthil
viatico; igori xixien alhorretarat astuen eta
iduen han reintera.

3. Orduan izan zen biriki maleus. Etxerri
guchio oheric gauar loiteco, ez eta suric berotseco
hotz iten xienian. Zenbeit aldiz hain xuzun
gosia nun jaen beixiten cherice jaten ditusten
assa ostu eta fruitu usteldu hec: bona behoke
etriadocoin deuse emaiten.

4. Gau baten, sabeta hutric, utri xirin.
bere buria erortsera cacheta baten gainera
so iten xularic leihotic choriac negaldaca
ahinki. Gero ikhusi xirin agertsen xerian
argisaitia eta irarac eta nigarox eraiten du
bere buruari: Hantchet, eme aitaren etchiara
bethia duru xehiz sognee bitute ogi eta ano,
aroltze eta garra nahutena. Ber denboran,
ni gosiac hiltzen niri heben.

5. Eh bien jeikico nuxu, juanen nuxu aitaren
hatsemaitia eta erain diot: Bekhatu bat in
nixin zu kitatu nahi ukhan xintuanian.
Ogon handia ukhan nixin eta behar nuxu
punitu, bariakizut ontsa. Ez neraxula gchiago

deitua xuru semia, trata nezaru xuru asken
muthila berala. Ogendun iran minduzun
bera sofutzen nizin xuru ganic hurun.

6. Aita bere baratuan xuruz, bere liben arosa-
zen finitzen ari: bisitazun xitun sagar ondua
eta mahatsac. Ikhusi xienian jiten bidian
gaignian bere semia oro iurdivi eta orhautser
coucontia, sangua herestan, etxirin casic chun-
hesten ahal. Galdaten divi bere buruari behar
diener phuntu ala barkhatu. Askemian, nigarac
legia^{etan}, hidatsen diascotru berocac eta lephoa
jausi itiarekin emaiten diacosu pot handi bat.

7. Gero jararati xun bere semia, oihu in
xirin bere jender eta auzuer: a Nahi xit maitatu
lehen berala, hau gaichua, eraiten dietu
bildiac iran xun beran fite. Aski punitia
iran duru: orai nehoke etsacosuila erreprotehu-
ric in. Laurte ikhustera; ekhar acosie fite
vesta pollit bat, exar acosie chastun bat
ehian eta zapata beriac sanguetan. Hartzen
ahalco turcie pillarac, ahatic, eta ekhartzen
aitche hiltzeco hun den bat. Etaan dixi,
jain elgarekin eta inen besta handi bat.

8. Muthilec obeitu xirin beren naxiari eta
erari xirin dahaila eder bat mahagnare
gaimian. Memento berian, seme gehieno
heldu xuruz itxite bere chakurakin. Zer da

ba arantz hau? oihu iten divi juramentuca,
Uste divit cantatzen duxen heben; exturu
goitcheqi itsul nain. Ehotu xiria, ene aita
9 Ez, ene semia, ez nuc ehotu, erpistu eman
xivin aita xaharac. Ibori iten badut, du nixiala-
cotz plaxerex bethia. Cantatzen diau eta irux
gituc xeren beitugu xertar. Hic nahi ala ez
beharco du cantatu hic ere eta alageratu gure-
kin, xeren hire anaia hil xian xena ara
phistu beita. Iortxu balvi beiala due; atxo
galdia xian, egun hora ara atsomana.
L'institutur oc Bunus,

Jaydaz

Notes

u se prononce comme ou.

j est mouillé

z doit se prononcer comme le s français.

s ne se prononce pas comme le s français.

e équivaut à l'e fermé; l'e ouvert n'existe pas en basque.

Les consonnes se prononçant très légèrement sont
soulignées dans la traduction.

g se prononce gu, même devant e et i.

Commune
de
Hélette

1904. B.N.E. 2

Canton
d'Icholdy.

Basses-Pyrénées

L'enfant prodigue

Traduction: — Haiir onthasun chahutzailca

1. — Guizon batec etzitiin bi seme beizic. —
Gaztenac erran zacon bere aitari: « Odu da izan
nain nere buruaz naitisi eta ukhan dezaatan
dirü. Yuan behar izan ahal dut eta bazterrac
ikhusi. Zathica zazu zure onthasuna eta
emaazut ukhan behar dutana. — Bai, ene
semia, erran ziin aitac; hic nahi duhan bezala.
Haiir tzar bat hiz eta gastigatua izaan hiz. » —
Guero ideki ondoan tiant bat, zathicatu ziin bere
onthasuna eta equin bi erdi berdinae.

2. — Handic equin gutiin buruan, seme tzarra
yuan tzen herritic birua goraric eta nehorreyous
erran gabe. Tbilizen hanitz larre, oihan, iir bide
gaindi eta helduzen hiri handibatetara, niin
chahutu beitzin bere diru guzia. Zaimbeit
hila betheren buruan, saldu behar izan zitün

bere phildac emazte chakar bati eta bere eman
behar izan mutkil (on schi) : igorri zuten landetara
han tzeingeco astuen eta idien

3 - Orduan, izan tzen ozoki dohacabe. Etzuen
quehiago oheric lo equiteco gaiiaz, ey eta ere suic
berotzeo hotz equiten ziinian. Batzuetan hain gosc
zen, niin gootic yaan beitzitin urdec yaten
diusten aza hosto eta (früiti) üsteldü hec; bainan
nehoc etzacon ycus emaiten.

4 - Oats batez, tripa kon sabela kutsa, yarrizen
khatcheta (on alkhi) baten gainian, behatzen ziilaric
leihotic ahinkhi hegaldaca zaitzan chorier. Guco
ikhusi ziin aguortzen zeruan ilharguia eta izarrac,
eta nigar equiten (äten) ziilaric erran ziin bere
baithan: «Khatchet, ene aitaren etchia bekhia duc
schiz, goinec beitate agui eta ano, arroltze eta gasna,
nahi duten bezenbat. Dembora hartan, ni, gosc
hemen ari nuc kiltzen.»

5 - «Beaz, chutitico niz, yuaan niz ene aitaan
khaisitza, eta erraan dacot: Bekhatü equin niin,
zu utzi nahi ukhan zintudanian. Oben handia
niin, eta behar muru gartigatu, badakit hori äntsa.
Ez nezazula quehiago deitha (on izengla) zure semia,
equizu nitaz zure azken mutkilaz equiten duzuna.
Hobendiin nintzan, bainan ligatzen arinintzan
zutaric urrun»

6 - Oita bere baatzian zen, bere lilien
urtatzen: ^(saan) Sagar onduen eta mahatsen ikhusten ari
zen. Ikhusi ziinian heldu bedian bere semia.

izerdiz eta erhautesz dena estalia, zangoa herrestan,
etzioon hasic sinhets. Galdequinziin bere buruari,
hea behar othe ziin gartzigatu ala behar zanco
barkhatu... Azhenian, nigarrac bequietan, hedatu
zanco besuac, eta lephua inguratzen zacolaric,
eman zanco musu handi bat.

7. - Guero yarrazi ziin bere semia; deithatu
zitiin bere sehiac eta aiuziac: « Nahi dut, maithatu
lehen bezela, haiir gaichua, erran zeen bat bildu
ziinco. Ashi gartzigatua izan da: nehoc oai ezdezola
gaizhiric erran. Haiuzte haren ihhustea; ehharroque
laster maapiilis eder (ou pollin) bat, emozue erhartu
bat erhian eta zapeta (ou vindau) berriac zanguetan.
Hartuco ahal diuzi oono oilar eta akate, bai eta
hiltzeco on den aatche bat: edan behar diui, yan
elgarrehin eta cein phesta handi bat.»

8. - Sehic equin zuten bere naiisiaren nahia
eta eman zuten dafaila eder bat mahiaan
gainian. Erdi berian, seme quehiena itzultzen zen
ihizitic bere chakhurrehin: « Zer da beaz harrabots
ori? » dio (ou erraiten du) arnegiica. Usteit khantuz
ai zuztela hemen; ezda goizei itzul naain. Erhotu
ziada, ene aita? »

9. - « Ez, ene semia, ez nuc hala, ihardeston
dio zaharrac. Hori eiten bait, diic bozhalentziac
bethia nizelacotz. Khanthatzen diic eta atsequine-
tan quituc, zeen beitiui certaco (ou certaco izan). Nahi
izan dezahan ala ez, beharco duc hic ce khantatu
eta bozhariatu quehin, zeen eta hic anca —

hitzena berriz phiztū beita. Doidoa sorthua bali
bezelaie : atzo galdua zuan, eün horra niin
hatchemana den.

Hélène, le 4 Janvier 1895

Gastellu Institutua

J'ai cherché par l'orthographe
à ~~de~~ rendre le plus fidèlement
la prononciation locale - (Je
suis originaire de la commune)

Ainsi prononcé ü - ou

-	z	- s
-	s z	- smouilli
-	y	- j w

Commune de Hosta.

1305. BNE 3

Canton d'Holdy.

Hauw prodiga.

1. Giron batec ebzibzin bi seme bezic. Gaste-
nac eran sien aitari: "Ordu da vzan nadin
ene burias nausi eta ukhan dezadan diharu.
Behar dut juay ahal iran eta cartier ikhusi.
Pharti raku xure ontarsuna eta emay eradaxu
ukhan behar dudana - Bai, ene semia, eraitey
du aitar, nahukhan berala. Gaichto bat hiz eta
punilia izaney hiz. Gero sabalduz tiroit bat phar-
litu xirin bere ontarsuna eta in zibzin bi phusa
berdinac.

2. Kenbeit eguney ondotic, seme gachtua juan
nuxey herritic, inez ascaraendaco eta eran gabe

adioric nikorire. Erbesatu xitziñ anitz larre,
oikar, uhaitz eta jin hiri handi batetala, nun despen-
diatu beitzien bere dihurru gurria. Herbeit hilabeteren
burian, behar izan xitziñ saldu bere aropac emaste nahar
bati, eta bere buria acordatu mutkil irateco; igori xitziñ al-
horetarat astuen eta idien har reintzera.

3. Orduan izan zen biziki maleus. Etxizien
guchio oheric gauaz loiteco, ez eta suric berotseco hotz iten
xienian. Herbeit aldir hain xurruy gosia nun jaen
beixitien cheriee jaten dituten assa ostu etu fruitu ustel-
du hec: bena nehoke etziacosien deuse emaiten.

4. Gau batez, sabela hutzic, utzi xitziñ bere
buria erortsera cacheta baten gainera so iten xilaric
leihotic choriac hegaldaca ahinki. Gero ikhusi xitziñ
agertsen xerian argisaitia eta irarac eta nigaroz-
eraiten du bere buruari: Kantchet, ene aitaren etchia
bethia duzu sehiz sognec beitate ogi eta ano, aroltze eta
garina nahutena. Ber denboran, ni gosiac hiltzen nizi
heben.

5. Eh bien jeikico nuzu, juanen nuzu aitaren hatse-
maitea eta erain diot: Bekhatu bat in niziñ nu kitatu nahi
ukhan xintuanian. Ogen handia ukhan niziñ eta behar nuzer
punitu, bariakizut onsa. Ez neraxula gehiago

deitha zure semia, trata nerarri zure asken mulhila
berala. Ogenbur izan ninduruz bene sofritzen nizin
zure ganic huruz.

6. Aita bere baratziaruzuz, bere biluz arrosatzen
finitzen ari: bizitatzen zitzen sagar onduac eta mahat-
sac. Ikhusi zienian jiten bidian gaignian bere semia oro
ixerdir eta erhauter coucutia, sangua herestan, etzizincac
chinhesten ahal. Galdatzen dizi bere buruari behar
dienez phunita ala barkhatu. Askemian, nigarac be-
gietan, hedatzen disscotzu bezoac eta lephoa jausi
itiarekin emaiten diacosu pot handi bat.

7. Gero jararazi zin bere semia, oihu in zizien
bere jender eta auzuet: « Nahi zit mañtatu lehiz bezala,
haur Gaichua, eraiten dienu bildiac izan zien beran
fite. Aski punitia izan duru: orai nehoke etsacosida
erreprochuric in. Taurte ikhustera; ekhar acorie fite
vesta polit bat, ezar acorie chartin bat chian eta
zapata beriac zanguetan. Hartzen ahalco turie oillaras,
eta ekharren aütche hiltreco hun den bat. Edaen dizi,
jain elgarekin eta inen bezta handi bat.

8. Muthilec obeitu zizien beren nausiari eta
ezari zizien dahaila eder bat mahagnaren
gainian. Memento berian, seme gehiena heldu

suruy ihiritic bere chakhurekin: « Her da ba arantz
hau? Oihu itez dizi juramentuca. Uste dicit cantatzen du-
rien heben; exturu goitcheqi itsul nain. Ehotu xirea, ene
aita.

9. Ex, ene semia, ez nuc ehotu, erepostu eman xizij-
aita xaharac. Hori itez badut, duc nixalacotz plaxerex
bethia. Cantatzen diau eta irux gituc xeren beituqu xertax.
Hic nahi ala ex beparco duc cantatu hic ere eta alage-
ratu gurekin, xeren hire anaiä hil irax xena ara
phistu beita. Lorthu baliz berala duc: atzo galdia xiaz
eguz hora ara atsemiana.

S. Institutur de Hosta,

J. Loustan.

Notes

- ll se prononce ou
- h se prononce ss,
- e équivant à e -
- g se lit gu même devant e et i .

Commune d'Harrolle

Canton d'Holdy

1306. T. N. E. 2

Traduction « basque » de l'Enfant prodigue

Harri prodigoua.

1. Guizon batek etsien bi sémé bécik. Gasténak erraiten dou bère aitari: « Ordou da icanain ené naoussi éta oukhan deçadan sos. Bèhardout ahala oukhan ébentik jouaitého éta herri ikhoustého. Pharti çaçou çouré ountarsouna, éta émaçou oukhan behar doutana. — Bai, ené sémia, erraiten dou aitar, nahi doukan beçala. Gachto bat his, éta pounitia icancin his. » Guéro çabalteen çielaik tiroir bat, phartitou çouen bère ountarsouna éta in bi pharté berdinak.

2. Coumbéit égouncin bourian, sémé gachtoua jouintéda hérritik fierraina ines éta néhori adioik erran gabé. Igan sisin biciki landa, oyhan, ouhaitça éta grin hiri handi batétalat noun igorri bitcien bère sos goucia. Coumbéit hillaitein bourian,

saldou behar oukhan sisin beré arropac imasté çahar bati
éta gnarri mouthil béçala: igorri sisen alhorretalat astoucin
éta idiein beraciat.

3. Ordian, biciki malérous içan sousoun. Etsisin oukhan oheik
gaoüas lo itéko, es souik berotchého hots sérían. Coumbeüt aldís
hain sisin gosé handia noun gnancin baicitien, asa hostouac
éta frouta oustélak ourdec gnaten tousténak: bainan nihoukce
etsiosoun gnéousé émaïten.

4. Gaoü bates, tripa housik, outsi sisin fouria érorcérat cachéta
batein gagniat soïten ciçlaïk leyhotie ahinkie higaldatsen sien
chorier. Guéro ikhousi sisin aquertcen cérian arguicaitia éta
çarrac, éta erran sisin nigar iten ciçlaïk: « Han, ené aïtain
etchia béthia doussou mouthiles çoiniek baitouté ogui, ano, arrotce
gasna nahi dousten besain besté. Arté hortan, ni, gosés hit
cen nousou hében.

5. Eh bien, gnékhiko nousou, gnouancin nousou aïtain kacémaïtéat
éta errainen diakosout: « Békhatoü indicit sou hitatou nahi oukhan
niénian. Oquen handia oukhan nien éta behar nouçou poumitou,
badakit ourntsa. Ené çaçoula guéthiaou deïth çouré séméa, trata
nissou çouré ourdar mouthila béçala. Oquen down içan nousou
bena trichté nouçoun çoutaïk ourrhoun.

6. Aïta beré batcian sousoun finitcen beré lilein arrousatcen
bisitatcen cicin beré sartciak éta mitgnaciak. Khousi ciénian
gniten bidian gagnian beré sémia erraoutses éta icordis béteïk
éta sangona hérestan doi doya sinketsi ahal oukhan sisin.

Gogouan igaiten sisiin bêhar ciênes pounitou édo barkhatou....

Enfin, nigarrak bêquian, bêsouak çabaldou ciotçoun éta hain
lêpoua oungouratcen ciêlaik po bat iman.

7. Guéro gnarratei sisiin bêre' sémia; oyhou hin bêre' gnendor éta
aisouer: « Wahi douit maithatou lêhen bêçala haviür gaïchoua,
erraiten dou elgarretalat bildou ciren ondouan. Içan da ashi
pounitia: nihoukec gouai esdêçakoten erreprochouik in. Guincisté
ikhoustéat; êkharrakocié' fité besta poullit bat, êçarrakocié' êhastoun
bat hêhian éta oski berriac sangouétan. Hartcen ahal doucié' ére'
ollharrac, ahatic éta êkhartcen ahal atché bat hilcého houn ditêhina.
gnancin disi, édancin elquarrinkin éta incin phesta handi bat.

8. Mouthilec sinhetsi sisien bêre' naouïssia éta êçarri dahalla éder
bat mahagnain gagnéan. Ber mémentouan, sémie gucyhina gniten
sousoun ihicétk bêre' chakhourreikin: « Cor da arren açants haou? -
erraiten disi arnégou iten ciêlaik... Ousteisit khantous ari ciotêla hêben,
estâ sobêra gois ousoublain. - Ehona cira éné aita!

9. « Es, éné sémia, énouk êho arrapostou emaiten dako çaharrak Hori
iten baout, iten diat plazerres bêthia niçalacots. Khantous ari quitouk
éta irous quitouk cen éta bitouhou cor içan. Wahi oukhan dêçakan
édo es bêhar kodouc khantou in goureikin éta plazer hartou cen
éta hiré anaya hila çéna arra phistou bita. Gouai sortcen bêçala
banints douk: atso galdia çoukan, égoun arra atsémanaouk.

L'institutrice d'Harrolle
M. Jarré

Commune d'Issarry.

1307. BUE. 1

Canton d'Holdy.

Har prodigoa. (funditzailea.)

1. Gizon batetik ez zituen bi seme baizik. Garzenatik erran zion bere aitari: "Ordu du izan nadin nere buruz nauti eta izan dezadan diru. Ordu da juan ahal nadin eta ikhus dezadan probentzia. Pharteka zazuzue ontasuna, eta emadazut niki izan behar dudana. — Bai, ene semea, erran zuen aitak; hiki nahi dutekan bezala. Gachto bat hizi, eta izanen hizi gartigatua." Gero zabalduz tiranta bat, phuskatu zuen bere ontasuna eta egin bi pharte bordinak.
2. Egun gutien ondoan, seme gachtoa juan zen herrietik fierrarena eginer, eta mehoi adis erran gabe. Pasatu zituen hainitz larre, oihan, ubaitz, eta jin zen hiri handi batera, non gastatu baitzuen bere diru guzia. Zembait hilabeteren.

buruan behar izan zituen saldu bere phildak.
emazte zahar bati eta bere sehi bezala alokantzam
eman: igorri zuten Kamprotarat astoen eta
idien zaintzera.

3. Orduan izan zen guziz Dohakabea. Ez
zuen izan gehiago oherik gauaz lo egitako, ez
eta ere suitz hotz zurean berotzeko. Batzuetan
hain gose handia zuen non gogotik janen
baitzuten urdeh jaten zizuten aza ostu heh eta
fruitu ustel heh; baina nehorik ez zateon hetarik
deusik ematen.

4. Nts batez, tripa hutsa, urten du bere burua
alkhi baten gainerat erortzera, leihotik behatuz
ahintzi hegaldak zabiltzan choriak. Gero ikhusi
zuten zurean agertzen ilhargia eta izarrak, eta
nigarretan zagolarik erran zuten bere baitan:

Han, sehir bezhea da ene aitaren ethea; badute
nahi duten bezembat ogi eta arno, arrotze eta gasna.
Dembona berean, ni, gosez hiltzen naiz hemen.

5. Eh biew, chutituko niz, juanen naiz neure
aitaren khautzera eta erranen dakot: zu utzi
nahi izan zintudarian, egin nuen bekhatu bat.
Ogen handi izan nuen, eta, badakit arras ongi,
behar nauzu gartigatu. Ez mezagula deith gehiago
zure semea, trata mezazu zure sehi erreumesena
bezala. Izan nintzan hobendun; baina ahulduz
mindagon zureganik urrun.»

6. Aida bere baratxian zagon urista urhentzen
zituela bere loreak; ikhustatzek zituen bere sagar
hondsak eta bere mahatsak. Ikhusi zurean
bere semea heldu bidean, izerdiz eta erhautsez estalia,

herrestatur zangoa, nekhez bezala zuen sinbetsi hura
zaitetela. Bere buruari galdegin zion behar zuenez ba
gartzigatu ala behar zaiton barkhatu... Iorkenean,
nigar hortak begietan, hedatu zaiton besuak, eta
lephora jausi eginez eman zaiton jota bat handia.

7. Gero jarraerazi zuen bere semea; deituen zitu
bere jendeak eta auzoak: "Nahi dut maithatu
lehen bezala, haur gaichoa, erran zioten elgarretarat
bildu zireu ordutik. Aski gartzigatua izan da: nekork
ez dezakola orai egin hobenik. Zaurte ikhusterat:
ekhar-zakozie berehala barneko jollit bat, ezarzakozie
erortun bat errian eta zapeta berriak oinetan. Hache-
manen ahargo dituzue oilarrak, ahateak, eta ekharritko
hiltzetko on den ahache bat; edanen, janen dugu
elgarretkin eta phesta handi bat eginen."

8. Schick obeditu zuten beren mausiari eta ezari
zuten tafaila eder bat mahala gainean. Ordu berean,
seme gehiena heldu zen bere chakhurretkin ihazetik:
"Zer da ba azantz hori? dio oihu-takretan. Iduri
zaut-kantuz ari ziertela hemen; ez da goizegi itzul nadin.
Erhotia zirea ba, ene aita?"

9. Ez, ene semea, ez niz erhotia, errestata eman
zuen gizon zaharrik. Hala egiten badut, alegantziak
betha naizelakotz da. Kantatzen diagu eta urus
gaitut, zeren dugun zertaz. Nahi ala ez, behar
dute hitz ere kantatu eta bozkariotan sartu, zeren
hice anaia hila zena arra-phiutu den. Iorthe
baliz bezala dute: atzo galdia zukan, hura nun
den egun berriaz atchermana."

Chimitz
Institutens en retraite à Trissarry
(Basses-Pyrénées.)

Commune d' Trissarry.

Canton d' Stroldy.

Notes explicatives sur la traduction
en basque du texte: l'Enfant prodigue.

M. Duwigneau, instituteur communal actuel à Trissarry, étant d'origine béarnaise, a pensé que son prédécesseur qui continue à habiter la commune, après y avoir dirigé l'école de garçons pendant près de 20 années, pourrait se charger de la traduction du morceau dont il s'agit.

C'est à ce titre que je me permets d'adresser à qui de droit ce travail que j'ai fait avec toute l'attention possible, et qui m'a suggéré les observations ci-après:

Et d'abord, la traduction du mot prodigue m'a quelque peu embarrassé. J'ai hésité entre prodigoa et funditzaiea (qui dissipe son bien). - Le premier sonne mieux à l'oreille; mais le second répond plus exactement à la pensée de l'auteur.

Néanmoins, j'ai cru devoir conserver prodigoa, parce que ce mot date déjà de 1571, et qu'il a figuré à cette époque dans le premier livre basque - Jesus-Christo gure jaunaren testament berria - imprimé à la Rochelle, il y a déjà 323 ans, et dans lequel par-

conséquent, on peut trouver le basque le plus pur, puisqu'il était alors plus près de sa source, et n'avait pas encore été aussi corrompu par l'habitude des termes empruntés aux langues espagnoles et françaises. Du reste, le mot prodigo est très souvent employé, de nos jours aussi, par les prêtres dans leurs sermons.

Cela dit, passons à autres choses:

Malgré toute ma bonne volonté, et s'il faut le dire en toute franchise, malgré l'usage presque quotidien de la langue basque, non-seulement dans le parler, mais encore dans l'écrit, j'ai trouvé dans le texte proposé des mots et même des phrases que je n'ai pu traduire que par des circonlocutions heureusement assez rares, et cela parce que les mots correspondants me faisaient défaut.

Quoique la langue basque n'ait pas de règles fixes pour l'orthographe, j'ai pris le parti de ne pas faire usage dans ce travail, pas plus que dans mes autres écrits en basque, de la lettre C. Je la remplace par K, qui répond mieux au son, et coupe court à tout emploi de la Cedille.

La lettre E ne prend jamais d'accent en basque. Elle a toujours, quelle que soit la consonne qui la précède ou qui la suit, le son é. Ainsi **EN** se prononce é-n.

La lettre g, même suivie de e, conserve toujours le même son; c'est-à-dire qu'on la prononce g.

Comme si elle était suivie de u e en français.

Les Souletins et les Bas-Navarrais prononcent

le J. comme en français; tandis que les
Labourdins lui substituent l'y des espagnols
tout en lui conservant le son du J. prononcé
du gascon.

Quant deux tt sont ensemble, on les mouille.
Th. m. n remplace jamais l'f. Lorsque ces deux
lettres sont ensemble, on appuie sur le P et l'on
aspire le h.

L's a un son gras; il se prononce en serrant
les dents, d'une manière que l'on ne peut expliquer;
il faut l'entendre, car il ne s'apprend que par l'usage,
et encore un étranger n'arrive-t-il pas toujours à
le prononcer comme les gens du Pays.

U en Soule se prononce comme en français, et dans
les autres dialectes basques, comme à Trissaroy, par
exemple, ou. L'a et l'u réunis se prononcent aou.

Le z se met devant les voyelles dans le corps
ou à la fin des mots, et remplace l's français avec
un petit sifflement dans le son. En Soule et quelquefois
en Basse-Navarre, on emploie le C en lui donnant le
son du z renforcé, mais sans cédille, parce qu'il
est aujourd'hui admis qu'on ne doit jamais l'employer
devant les voyelles A, O, U. Dans la plupart des
journaux basques, entre autres, dans l'Estual-Herria
qui se publie à Los Angeles, en Californie, on
remplace le C, comme j'ai déjà dit, par le K.
Cependant, on l'emploie encore par exception, devant
bi, lorsque le son doit être fortifié: ainsi on écrit
bicia (vif, vive) avec un K, et bicia (vie) avec
un C.

Sous le bénéfice de ces observations,

J'ai essayé de traduire, à peu près seul, le
texte proposé, aussi littéralement que possible;
car, comme le disait, en 1826, M. Lecluse,
professeur de littérature à la faculté des Lettres
de Toulouse, à propos de son Manuel de la
Langue Basque, lagundu naueirik ez da nehor,
ene alaba herrian erientza denak bere aitari
laguntza puchka bat bere egin ahal guziaz eman
duena baizik.

Je désire que ce petit travail puisse être
de quelque utilité aux philologues qui ont à
cœur de faire figurer à l'Exposition de
Bordeaux en 1895, un recueil des idiomes
parlés actuellement dans le Sud-Ouest
de la France.

Christy, instituteur en
retraité à Trissacq (Basses-Pyrénées),
lauréat d'un diplôme de Médaille de Bronze
dans la section de linguistique et
de toponymie des Pyrénées
à l'Exposition internationale
de Toulouse en 1887.

Commune de Juvac.

1308. BNE. 1

Canton d'Holdy.

Maour Prodigious.

1. Guigon batec er citein bi seme becic. Gartenac erraiten dici bere ait
a Dembora douçon içan nadin ene naousia eta oukhan deçadan dihouria. B
dicit youan eta ikhousi campo. Pharti çaçou coure hountasouna, eta eman eçad
nic behar douana. — Ba, ene semia, erraiten dici aitaç; nahoucan beçala. G
bat hir eta poumitia içanen hir. » Guero çabalciarekin tirouar bat, phartitou ci
bere hountasouna eta hartar in citein bi portione berdinaç.

2. Egoun goutiren bourian guero seme gaichtous youan çouçoun heritic
cielanic fiernarena, eta erran gabe adio nehor. Brebisatou citein anhitu campo
oughanac, errecac, eta yin çouçoun hiri handi batetara, noun despendiatou bai
bere dihourou goucia. Çoinbait hitabeteren bourian, saldou behar oukhan ci
bere arropac emarte çahar bati eta bere bouria lonatou içaiteco mouthil:
cicien; alhorretarat han çainteco astouac eta idiaç.

3. Ordian, biciqui malouros içan çouçoun. Er cicin oukhan quechio

lo iteco gaouar, er eta soure beroteco hotz iten cienian. Baciin batoutan
hain gose handia noun yain baitetien ountsa aça esto hec eta froute susteldu
hec çoinac yaten baitoute ourdes; bena nehoc ere er ciacien emaiten deus ere.

4. Atsalde bater, tripa houtsic, outei cicin bere bouria erortera escabel
baten gaignera, soiten cielaric lehotic chorier, çoinac hegaldaten baitien ahinki.
Guero ikhousi citin aguerteen cerian arguicaguia eta icarrac, eta erraiten dici bere
bouriari nigar itiarekin: Hain ene aitaren etchia bethia doue mouthiler çoinc
baitoute oguia eta anoua, arroultiac eta gasna, nahi douten becambat. Tembra
hortan, ni, hiltien noue goser hemen.

5. « Eh bien, yaikico noue, youain noue atemaita ene aitaren eta errain
diacoat: In nicin bekhator bat, çou quitator oukhan nahi cintouanian. Oukhan
nicin oben haoundia, eta behar nouçou poumitou, badiaguicout ountsa. Er neça-
coula icenda quehio çoure semia, trata neçaçou çoure mouthilen ourdarra beçala.
Çan nindouçoun obendoun, bena soffritcen nicin çoutarie ourroun. »

6. Aita bere baratcian çouçoun, finitcen ari bere lilien hourtaten; bis-
taten citin sagar ondouac eta mahatsac. Ikhouci cienian yiten bidieren
gaignian bere semia dena coucoutha icerdor eta erhaoutser, thorestan çangoua
penaikin sinhetsi ahal oukhan cicin. Galdin cicin bere bouriari behar ciençou
poumitou ala barkhatou behar çacon. Ourdarrian, nigarrac bequiten hedsten
ciacotçoun besouac eta aourthiquitciarequin bere bouria haren lephora eman
ciacouçoun pot handi bat.

7. Guero yar araci cicin bere semia; deuthou citin bere yendiac eta
aouçouac: « Nahi diciit maithator hori aitainian beçala, haour probia,
ouran cieçoun bildou cieneco. Çan douçou aski poumitia; nehoc ere orai
er deçacola in erieprotchourie bater. Çourte hounen ikhoustera; ekhar
aoucie fite barneco gaigneco poillit bat, çar aoucie echartoun bat ehian eta
osqui berriac çangouetan. Harteen ahal toucie ere oillarrac, ahatic, eta
ekhar aratche bat houna yateco: baquiatçou edatea, yatea elgarrekin
eta itea besta handi bat. »

8. Mouthilec obeitou cicin beren nauçiarri eta çarri cicin dahalla

eder bat mahayaren gaignian. Memento berian, seme guihena yiten
çouçoun ihicitic bere chakhourrequin ; « Ser da berian açantç hori ? çihou
in çicin arnegatciarekin. Ouste diüt khantateen doucier hemen ; er tçou
sobera goir arra yin nadin. Çho çiea, ene aita ? »

9. « Er, ene semia, er noue hala, errepostou eman çicin çaharraç. In
badout hori, doue bethia bainir borealenteiar. Khantateen diaou eta irous
quitoue, ecie badiaou ountsa certar. Nahi baoue ala er, beharç doue khantateen
hic ere, eta alegueratou gouekin, çeren eta hire anaya çina hila baitem an
yin baita bicirat. Haldou baliz sortiera beçala doue : atço galdia çoucan
egoun horra arra hatçemana. »

Juxue, le 8 Decembre 1894.

L'Instituteur,

E. Charz

Nota. — Tous les e doivent être prononcés comme è, avec accent grave

— les ai _____ ai, avec tréma

— les oi _____ oi _____

— les s _____ j

Canton d'Icholdy.

Commune de Santabat.

1309.

BNE.3

L'enfant Prodigue.

Traduction dans le basque.

1. Gizon batec etzuen bi seme bairic. Gartenac erten daco bere aitari: « Dembora da ene burian nauti itzan nadin eta ukhan dezadan diburu. Yvan beharco niz hementic eta behar dut ikhusi Kartier. - Lebarti xabru zure ontasuna eta eman dezadazut ukhan behar dutana. - Bai, ene semia, erten du aitac; nabi dukan bezala. Gaichto bat hiz eta izanen hiz punitia. » Gero xabalzen dielaic tienta bat, pbartitren du bere ontasuna eta egiten du bi pparte bardinac.

2. Lombeit egunen burian, seme gaichtua yvan zen herritic equiten zuelaic arkaraina eta adioric erran gabe nebori. Hurite zuen mendi bipbil arkitz, oihan, erreca eta yiten da hiri baundi. batotara, nur despendiatzen beitu bere dos quzia. Lombeit hilabete burian, behar ukhan zituen saldu bere arropac emaste xabar bati eta yari zen soldatan mutbil izaiteco: igorri zuten alhorretarat asto eta idi xaintzerat.

3. Orduan itzan zen arras malerus. Etxuon gebiago obeik lo

eguiteco, ez sine beroteco botz eguiten zuenian? Baruen zombait aldiz
bain gosse baundia yan beitzurken gogotic ara eta fruitu usteldu-
urdec yaten turten bec, bainan neborc etrakon emaiten deus.

4. Estiri batez sabela butsic, urten du bere buria erortzera
escabela baten gainerat so eguiten duelaic leibotic chorier zoinac airian
beitzabilzan abinic. Gero ikhusten ditu agertzen zerman arguiragia
eta itzarrac erten du bere baitban nigarrez dooloric: Huan, ene aitain
etebia bethia da muthilez, zoinac beitate ogi eta ano, arrotze eta
gasna nabi duten berambat yan. Dembora berian ni hilzen ari
niz hemen gosez.

5. « Ebien! Chutitrea noa, yuauen niz ene aiteran khaussit-
zera eta erranen dakot: Egin nuen bekkatu bat noiz eta ere nabi
ukhan beitzin tudan kitatu. Ukhan nuen oben baundia eta bebar nuzo
punitu badakizut untsa. Ez nerazula geybiago deitba zure semia, krata
nerazu zure arken muthila berala? Obendun nintran, bainan patitzen
nuen zutaric urrun. »

6. Aita baratrian zen finitren ari bere lilien ibirtatzen? bi-
sitatzen zituen sagartziac eta mabatsac? Noiz eta ere ikhusi beitzun
yiten bidearen gagnian? bere semia, guzia estalia izerdiz eta
erbausez, berrestan zangua, abal ukhan zuen doidoia sinketsi. Bere
baitban galdegin zuen bebar zuenez punitu ala bebar zaxon barkhatu.
Hnfin, nigarrac bequietan bedatzen darco besuac, eta lotzen zahola-
ric lephotic emaiten daco jot baundi bat.

7. Gero, yarrasten du bere semia? deitbatzen ditu bere yendiac,
eta arzuac. « Nabi dut maitbatu lehen berala, gaicho hauira, erten
dee bildu dieneo. Itzan da aski punitia: nehoc orai esperakoteta egin
erreprochuric? Yin zierste ikhustera, ekharrakozie fite barneco poillit-
bat, ezarrakozie ebartun bat eybian eta zapata berriac zanguetan.
Abal dukerie ere bartu oillarrac, abatiac eta aatche bat bun dena
hilzeco; edan dezagun, yan elgarrekin eta egin besta baundi bat.

8. Muthilec obeditzen dute beren nansiarri eta erortzen dute
dahailla eder bat mabagnaren gagnian. Memento berian seme-
geybierna itzulzen zen ihitititit, bere esakhurtekin: « Zer da beraz-
azang hau? oihu equiten du sacreka ari delaric. — Uste dut khantuz
ari ziertela hemen; ez duzu goitche itzul nadin. Erbotia xirec ene aita?

9. Ez, ene semia, ez nuc bala, errepostu emaiten du zabarrac.
Egiten badut hola, zeren eta bethia beinuz plazerer. Khantabren diagu
eta irus gituc, ezen badiagu zertaz. Mahi ukhan dezakan ala ez,
bebarco duc khantatu hic ere eta gozatu gurtekin, zeren hire —
anaya hila zena, itzuli duc birirat. Orai sortbia baliz bezala duc;
lebro galdia zukan, egun buna nun den hatremana. »

H. Paguey

Commune de Larceveau

1310.
D.V. 23
Canton d'Holdy

Haur prodigua.

- 1.- Gizon batek ezitzi bi seme' bezik. Gastinak erraiten diotoku bere' aitari: « Odu duzu ene' buriaïn nassu izan-nain eta izan dezaan dihoru. Behar-zit yuan eta ikhusi bazter. . . . Partayazazu zure ontasuna eta imazu eni yiten zaana. — Ba, ene' semia, erraiten dizi aitaik, nahukan bezala. Gachto bat hiz eta izaintz punitia. » Gero zabalziaikin tiranta bat, partayatzon dizi bere' ontasuna eta itenzi bi parte' bardinak.
- 2.- Egun gutik barnian, seme' gachtua yuaiten duzu herrik fierria itendielaik, eta nehoru adio erran gabé. Pasatzen tizi otharrak, orphanak, uhaitzak, eta yiten duzu hiri handi batetaat, zuintan despentiatzon baitu bere' dihoru guzia. Lom bait hilaiten burian, saldu behar izan zitzi bere' trastiak emazte' zahar bati eta bera yarri muthil: igorri zigion alhorretaat asto eta idi zaintzea.
- 3.- Oedian biziki mahurus izan zuzun. Eziz in ohi bat lo iteko ez suik berotzeko hotz iten zielaik. Lom bait aldiz, hain gose' zuzun nun yain baitziten cherriek yaten duzten aza ostu eta frutu usteldu.

hitaik, bena nehokee ezziakozen deus. ere imaiten.

4.- Atalde batez, estomaka hutsik, bere burua uzten dizi erortzea alkhi baten gagna, ahinko airian ysaitean zien chorier soiten zielaik leihotik. Gero ikhustentzi agorzen zorian argi-zaitia eta izarrak, eta nigar iten dielaik bere buruari erraitendizi: Kantche, ene aitain etchia bethia-uzu schiz zoinak baitute nahuten bezambat ogit eta ano, arrobze eta gasna. Eta demora berian, ni gosiak hiltzen ari nizi hemen.

5.- « Eh ben, yeikiko nuzu, yuain nuzu ene aitain khausitza, eta errain diakozen: Bekhate bat in-nizin zu quitatu nahi ukhan zintudanian. Izan nizin oben handia, eta behar nuzu punttu, badiakizut ontsa hori. Ez nezazula gehio deit zure semia, trata nezazu zure sehietaik azkena bezala. Obendun izan ninduzun bena zurcanik urrun peritzen ari ninduzun. »

6.- Aita bere baatzian zuzun, liliak arrosatzen finitzen: bisitatzen zitzen sahar onduak eta mahatsak. Ikhusten dielaik bidian yiten bere semia, oro erharutziz eta ixerdiz estalia, zangua therestan, doidoia sinetsi ahal zizun hura zela. Bere buruari galditendizi hea behar-zienez punttu ala behar-zakon barkhate. Azkenian, nigarrak bigietan, hedatzen dazkotzu bezuak, eta lephotik lotziaikin imaiten diakozen pot handi bat.

7.- Gero yaraazi zizun, bere semia, oihu iten dizi bere yender eta auxuer: « Nahit maithatu behen bezala, gaicho haurra, erraiten diezun yin-zimian. Izanduzu ashi punttia: nehokee ez dezakotela in ereprotchuk. Lauzte hain ikhustea, ekharraozie fite barneko pollit bat, ezarrazozie eihian ehastun bat eta zangotan zapata berriak. Hartuko ahal dituzie ere oillarak, ahatak eta ekharrika-uzie ahatche. at hun dena hiltzeko: Edain dizun, yain dizun elgarrekin eta inen besta handi bat. »

8.- Sehiak obeditu zizien beren nausia, eta ezarri zizien mahaidain gagnian

1311. BNE. 1

Haour prodigoua .

Guigon baték étcitcin bi sémé baïcik . Gasténak éran cién béré aïtari : « Ordou icit içan nain nihaoun bouriaz yabé éta oukhan déçaan sosa . Béharcit ahala hééntik youaïtéko éta kartier ikhoustéko . Phartiçaçou çoué hountasouna éta éman éçaçou nih béhaoutama . Ba, éné sémia, éran cién aïtak ; nahoukan béçala . Gachto at hiz éta pounitia içainz . » Gué çaalçin diélaïk tiroir bat, phartitou cicin bée hountasouna éta hartarik in citcin bi pharté berdinak .

Çombait égounén bourian, sémé gachtoua youan çoun herritik itén diélaïk ni normiz éta adioïk éran gabé néhoïré . Phasatou citcin ankiltz laré

oïhan, hour, éta heldou çouçoun hiri handi batétala,
non despéndiatou baïtcién bée sos goucia. Çombait
hilaétéén bourian, saldou béhartou citcin béré phildak
éta akordatou mouthil içaitéko; igori cicién alhorétat
çaintcéa astouén éta idién.

Ordian, içan çouçoun biciki maléous. Eiciin guéhio
ohéik loitéko gaouaz, ezétaé souik béotcéko hotz cénian
Main gosé handia cicin çombait aldiz, noun yaïn
baïtcitién gootik açá osto éta frouta oustéldou chérick
yatén douténétaïk; béna néhok étciakoçoun déus
émaïtén.

Gaou batez, tripa housik, béré bouria outci cicin
éortcéa eskaéla atén gagnéa, so çooláik léihotik,
ahinkhi hégaldaka aïcién chorier. Guéo ikhousi cün
aguertcén cérian arguïçaitia éta içarrak, éta béré
baïthan érancien nigarez: Han, éné aïtaén étchia
béthia ouk séhiz, çognék béitouté ogui éta ano,
arroltcé éta gasna, nahoutén béçainbesté. Démboa
bérian, ni, gosiak hiltcén nou, hémén.

Ebién, yeïkiko nouk, yoain nouk aïtaïn hatcémaïtéa
éta éraïn diahoat: Békhatoú bat in nicin, çou outci
nahi içan cintouanian. Oguén handia oukhan nicin
éta béhar nouçou pounitou, baciakicout hori ounsa.
Énéçaçoula guéhio çouré sémia déïtha, ékharnéçaçou
çouré mouthilétaïk azkéna béçala. Oguéndoun
nindouçoun, béna péritcén ari nindouçoun
çoutaïk ouroun.

Aïta baatcian çouçoun, finitcén hourtatcia béré
lilién: soïtén cicin saartcér éta mahatsér. Ikhousi

ciénian yitén bidén gagnén béré sémia oro béthia
icérdiz éta érhaoutsez, çangoua herrestan, doïdoïa
sinhetsi ahal içan cicin. Béré bouriari galdin
cicin pounitou béhar ciénez ala barkhatou béhar
çakon. Afin, nigarrak béguian, louçatou cicin
bésouak, éta yaousi itén ciélaïk hain léphoa éman
çahoçoun pot handi bat.

Guéro yaraci cicin béré sémia; galdéïn citcin
béré yéndiak éta aouçouak: "Nahi icit maïthatou
léhén béçala, gaïcho haoura, éran céïn bildoucién
béçain lastér. İçan douçou aski pounitia; néhok
éztéçakola orai éréprochouik batéré in. Çaourté
ikhoustéa; ékharakocié fité vésta poillit bat, éçar akocié
éhasoun bat éhian éta çapata berriak çangouétan.
Martouko ahal doucié éré villarak, ahatiak, éta
ékharriko aatché bat hiltcého houn déna: édain
diciou, yanén élgarrékin éta phésta handi bat inén.

Mouthilékh obéïtou cicién béré naousiari éta éçari
dahaila éder bat mahaiïïn gagnian. Méménto
bérian, sémé guéhiéna, itçoultcén çououn ihicitik béré
chakhourékin: "Cér da baa açantz hori? oïhou incin
youaméntouka. Ousté icit khantouz ari ciztén hémén;
étçou goïtché itçoul nain. Éhotia ciréa, éné aïta?"

Ez, éné sémia, énouk hala, érépostou éman cion
chaharrak. Mori itén baout, konténtaméndouz béthia
niçalakoç douk. Khantatcén diaou éta irous
guitouk, écih badiaou ounsa cértako. Nahi oukhan
déçahan ala ez, béharko ouk khantatou hikéé
éta aléguératou gouékin, céïn éta hié anéïa

hila c'ena, itçouli bëita bicirat. Lorthou balitz
b'çalauk; atço galdia cian, égoun hora
hatcémana.

L'Instituteur d' Ostabat (B.P.)

Sauréguy

1312. BNE. 1

Ostabat (Canton d'Iholdy)

Traduction en Bas-Navarrais d'autrefois ;
idiome d'Ostabat, où le traducteur est né.

=

Haiür prodigiä

1. Guizon batec ez-tzuen bi seme beïcik.
Gaztenac erran-tzuen bere aitari: « Ordu da izan
nadin ene naiisi eta ukhan dezadan dihurri.
Behar duk yuan ahal izan nadin eta bazter ikhus
dezadan. Pharti yazu zure untasuna eta eman
ezadazu nic ukhan behar dudana. — Ba, ene
semea, dio aitac, nahi dukan bezala ~~bezala~~.
Gaichto bat hiz eta gaztigatia izanen hiz. »
Guero, zabalteen-tzularic tinta bah, phartitu
zuen bere untasuna eta bi pharte berdina equis
2. Guti equen ondoan, seme zarra yuan-
-t-zen herritic yauñ haiëndiarena equinez eta nehorri

adio erran gabe. Igaran-t-zuen othar anhitz, oihan
uhaitz eta yin hiri haiñdi batea nun chahutu
bai-t-zuen bere dihuria oro. Cembait hilabethein
buruan behartu citzaton bere phildac saldu
emazte zahar bati eta bere burua eman muthil
izaitco: igorri zuten alhorretarat asto eta idi
zaintcea.

3. Orduan, izan-t-cen anhitz dohacabe.
~~Ez-t-zuen~~ ^{ez-t-zuen} quehio oheic ukhan gairaz lo equiteco, ez
eta suic beroteko dembora hotz-t-cenian. Bain-
t-zuen cembait aldirz gosia ~~hain~~ haiñdi nun
gogo hunez yanen ~~baicituen~~ bai-t-cituen urdec
yaten diürzten aza osto eta fruitu ustelac; bainan nehorkec
ere ez-t-zakoten deüsere emaiten.

4. Arrats batez, sabela hutxic, bere burua
utci zuen erortceera escabela baten gainera, leihotic so
equiten-t-zuelaric arhinki hegaldaten-t-ciren chorier.
Guero ikhusi zituen ceruan aquerteen argui izaitia eta
izarrac eta nigarriz ~~bere~~ erran-t-zuen bere baithan:
Hau-t-che, ene aitareñ etchea betheic duc muthilez
züñeec ogui, arno, arrotce eta gasna nahi duten bezaimbat
baitute. (p^o bai dute) Dembora hortan, ni, gosez hiltcen nuc heben.

5. « Untxa! Chutituco nuc, yuaneñ aitareñ khaüsi-
teera eta hari erranen: Bekhatu bat equin nuen nahi ukhan
-t-zintudarian utci. Oben haiñdi ukhan nuen eta behar
da gaztiga nezarun, badakit hori untxa. Quehio ez nezarula

yin (ou itzul) nain. Eho circa, ene aita?

g. Ez, ene semea, ez nuc hala, ihardesten du
zaharriac aita_F. Hori equiten baduk, duc ceren bainiz bozcarioz
bethea. Khantatcen ari quituc (ou "Khantatcen diaou") eta dohatcen
quituc, ezen (ou "Ceren") badiagu untea certaz. Nahi ukhan
dezakan ala ez (ou bien brievement: "Nahi ala ez") Khantatu beharso duc
eta bozcariatu beharso hiz gurekin, ceren^{eta} hire aneia hila
cena: arrayin baita birzirah (ou "phiztu baita"). Hori duc
sortcetic heldu baliz bezala: atzo galdia zukan, egun
horra idiena.))

Domezain, le 31 décembre 1894.

R Primoreng
Instituteur

Banton d'Holdy

Commune de Saint-Just-Barre

1313. BNE. 1.

Maun prodigua, ou barcata.

1 — Quizon batec ez cituen bi seme bezie. Gastenac eriten du bere aitari : "Ordu da ene buraren nautsi izan nedin eta dihurra ukhan dezadan. Behar dut hemendic juan ahal izan eta cartierac ikhusi. Phartitzazu cure ontasuna, eta emadazut heldu zautana. — Bai, ene semia, dio aitac; nahi ducan bezala. Gachtaquin bat hiz eta izanen hiz punitura." Guero, tiranta bat sabaldurio, phartitu cien bere ontasuna, eta bi pharte berdinae equin.

2 — Handic egun laburen barnian, seme gachtoa, juan zen herritic fier equiten zuelarac, eta nehorri adioric eran gabe. Tasatic zituen frango phatar, oihan, uhaitz, eta jin zen hiri handia batea, non despendiatu beitzituen bere sos quciac. Zembait hilabeteen burian, behar izan cituen bore phildac emaste chahar bati saldu eta sehi plazatu : igorri zuten astuen eta idien zautcera alhoreat.

3 — Ordian, hamitz maleros izan cen. Ez cuen izatu quehiago oheric gauaz lo eitico, ez eta suic berotzecc dembera hots cenian. Haimbertzetaraino zen gosetia zembait aldiz, non janen baitzituen urdec jaten ditusten asa osto eta fruitu usteldu hec : bainan nehorc ez cacon fruitic emaiton.

4 — Gau batz, sabda huxic, utzi cen erotzera cacheta

baten gainera, so zagolarie lehotie estiki hegal datz en cion
choira. Quero ikhusi zuen ceruan aquertzen arguicaitia eta icarrae,
eta eran zuen bere baitan nigarrez zagolarie: "Kantchie, ene
aitaren etchia bethia dago sehi? zoince baituzte nahi duten oguia,
arnea, araultziac eta gasna. Demora berian, ni, gosez, hiltzen
nago hemen.

— 5 — Oh bien, chutituco nai?, juanen nai? ene aitaren cauditea
eta erranen dacot: Bekhatu equin nuen, zu utzi nahi izan
nuenean. Oguen handia izan nien, eta behar nai zu gastigatu,
ongui badaquit. Ez nai za zula quehiago deitua zure semia; trata
nezazu zure ondar sehiaren pare. Culpaldun izan nintzan;
bainan zutarie urun, peitzen ari nindagor.

— 6 — Aita baratcian zagon, bere loien ihistatziaren acabatzen;
so equitera juana zen sagar onduer eta mahatser. Ikhusi zuenean
heldu bidian bere semia dena icerdi eta exhautzac hartia, sangoa
herrestan, nekez erbenitu zen. Iragan zuen bere baitan zer
equin behar zacon, gastigatu ala barkhatu. Ondareat, nigara
bequietan, besoac hedatu zacon, eta lehotie lothuric, eman musu
handi bat.

— 7 — Quero jarraaci zuen bere semia; bilaraci zituen bere
zendiac eta ausuac: "Nahi dut lehen bezala maithatu hau
gachoa, eran cioten, elgartara bildu ondoan. Izan da frango
gastigatia: nehorc eztezacola equin, orai dremenden ereprochuric.
Catoste hunen ikhustera; ekharacozie fite casaca pullit bat;
ezaracozie exhastun bat ehian eta sapata beriac sangotan.
Bilhatzen ahal dusquetzie oraino oilarac, ahatic eta
ekhartzen aetche on bat hiltzeco: janen eta edaren dugu
elgarrekin eta phesta handi bat equinen.

— 8 — Ichic sinhetsi zuten beren nausea eta ecarri behaila
eder bat mahayaren gainian. Ber demoran, seme quehiena heldu
zen ihicetic bere chacurekin: zer da beaz acantz hau? oihu equin
zuen sacrecaz. Uste dut khantuz ari cizten hemen; ez da goizequi
ene quibelerat itzultzia. Erhotia circa, ene aita?

9. — "Oz, ene somia, ez nua hala, erepostu emaiten du
zaharac. Kori equiten badut, alagrantzian nizalacos
Khantatzen diagu eta urus quituc, zeren badiagu equiastre
certaz. Nahi ala ez nahi, beharco duc khantatu hic ere, eta
gurequin alaqueratu, ceren eta hie anaya hila zelanc, ara
phistu baita. Beriz sorthu balitz bezala duc: atso galdia
zucan; egun, hora, non den beriz idirena."

L'Instituteur de Saint-Just-Stane:
Lauriguy

Commune de Tuhescun

anton d' Holdy

1314.

BNE-2

Leave Rodigua

1. Guizon Latoc ex situen bi seme⁽¹⁾ laicic.
Gartenac erraiten du bere aitari: u Ordu da
izan nadin neure nausi eta ukhan dezadan diru.
Yuan ahal izan behar naiz eta behar dut baxter
ikhusi. Pharti karu zure ontasuna eta eman ezadazu
behar dudana. — Pa, ene semia, erraiten du aitac,
nahi dukan bezala. Gaichta bat hix eta garti-
gatia izanen hix. » Quero idoguitciarekin tranta
bat, partitu zien bere ontasuna eta equin xitien
bi pharte bardinac.

2. Egun gutiren onduan, seme gaichtua yuan izan
zen heritic equinez ascarrarena, eta errangabe adio
nehorice. Phassatu xituen hanitz larve oyhan, ur, eta
heldu zen hix handi batera, nun chahute baitzen
bere diru guzia. Combat ikhabeteren buruan, behar
ukhan xitien saldu bere arropac emaste zahar bati
eta soldatan yavui sehi izaiteco: igorri zuten alho-
(1) La lettre (e) se prononce comme l'e fermé.

retarat han bequiatcera asto eta idi.

3. Ordian, etan zen arbas maturos. Ez zien
quehiago oheric lo equiteco gauaz, ez eta ere
suic beroteco hotz equiten zienian. Com bait
aldiz hain gose haundia zin nun yanen beiti-
tuen unxa ara hosto eta fuitu usteldu urdec yaten
ditortzen hec, bainan nehorc ez xacoten deus emaiten.

4. Gau bater, sabela hutsic, urten du bere
buna erortcera alki baten gainera, so zagolaric
leibotic airian ahingui zabiltecan Chorier. Guero
ikhusi zuen aguertzen zerman arquizaquia eta izarrac, eta
bere buruari erraiten du nigarren: Hantche, ene aitaren
etchia bechia da sehis zoinec baitute agui eta arno,
arautce eta gasna, nahi duten berainbat. Dombora
berian ni gosiac hiltzen ari nau hemen.

5. « Eh bien, nahi naiz yaigui, yuaren naiz edicitera
ene aitaren eta erranen dacot: Equin rien bekhate, zu
utci nahi izan zintudarian. Obendun hansi nintzan,
eta behar nauzu gartigatu, badaquit onsea. Ez nera-
zula quehiago deit zure seme, trata nerazu zure
arkeen sehia berala. Obendun nintzan, bainan hi-
ratzen nintzan zure ganic urrun. »

6. Oita zen bere baratcian, libien ibixtatzen fini-
tzen; bisitatzen zikin sagar onduac eta mahatsac.
Ikhusi zienian yiten bidiamen gainian bere semia oro
estalia ixendix eta erhautsez, herrestan zangua, doi doya
sinhetsi ahal ukhan zin. Bere buruari erran zuen
gartigatu behar zuenez ala behar zayon barthate
.... Gueroctz, nigarrac bequietan, hedatzen dazco
besuac eta yawii equiten dacolaric lephora eman

Lacon pot handi bat.

7. Guero yan araxi xuen bere semia; deitzen tu bere yendiac eta aurruac: « Nahi dut maithatu aitecinian bexala, hawe gaichua, erran xeren bildu xirreco⁽¹⁾. Etzqui gartigatia ixanda; nehorc orai ex derola equin errepotchwic batere. Laurus ikhustera, fite ekhar exorie besti poillit bat, exar exorie erartun bat erhian eta xapeta berriac xanguetan. Hartzen ahal tuquerie ere oillar ahate eta ekhar aratche bat hundena hiltceco: edanen, yanen dugu elgarrequin eta equinen besta handi bat. »

8. Schic obedizen dute beren nauiciari eta exarri zuten mahainaren gainian dafoita eder bat. Memento berian, seme guetiena yituzen ihixitice bere chakurrequin: « Cer da berax arantz hau? Oihu equit en du yuramenturequin. Uste dut Cantuz ari xixtela hemun, ex da goixequi yin nadin. Erhua xirra, ene aita? »

9. Ex ene semia, ex nuc hala, errepostu emaiten du xaharac. Cantatzen diagu eta urros quituc, ceren baitugu xertax. Nahi ukhar dexakan ala ex, beharco due hic ere Cantatu eta gurequin alagueratu, ceren eta hie anaya hila xena baita biziat iteuli. Lorthu baita bexala due: atzo galdia xian, equin horra non den hatemana. »

Duhaldy
Zintz

(1) lioza bildu xirreco

Counton

de

Saint-Etienne-de-Baigorry.

Commune
de
St-Etienne-de-Baigorry.

1315. BNW. 1

Canton
de
St-Etienne-de-Baigorry

Haour barréatia.

1 — Gizon batek ^{ez zitièn} elzitièn ^{baizik} bi sémi bézik. Gazte'nak erran ^{zien} zín nadin
bére aitari : ((Ordon da néoure yabé izan nain éta dirou
dizadan. Behar dout
izan dizán. Behaout yusan ahal éta Kampo ik'housi. Zathi
éma-dagou
zazou zouré ontasouna éta émāzou zer éré behar baitout. —
sémi-a zien nahi doucan
Ba, éré sémia erran zín aita; nahoucan bézala Gachto
izanon hiz tiranta bat
bat hiz éta gaztigatia izainz.)) Gero tirantât idékitzen ziela,
zien égin zitièn
zathitou zín bére ontasouna éta hartarik éin zitièn bi zathi
berdinak.

2 — Egoun ^{goutirén} goutin bourian, sémi gachtoua yusan zén herritik
égiten ziela Iragan zitièn
baroua iten ziela, éta nihori adio erran gabé. Igán zitièn
bazter haritz, oiharak, hour handiak, éta yin zen hiri handi
batétara, noun bére dirou gouzia chahoutou ^{bagüzien} baitzin. Zembait

hila bethorin
hilatin bourian bere arropak saldon behar orkhan ^{zitiën} zitiën
emarté zahar bati eta bera acordatou sehi izaitico : igorri zuten
alhorretarat astouin eta idiën zaintzeko.

3 — Ordian arras dohacabi izan zen. ^{Ez zitiën gehiago oferik} Ez zitiën gehiō oferik gaouaz
^{egitico} lo iteko, ez sourik hotz iten ^{egitën ziélarik} zilarik berotzeko. Haïn zen gose
zembait aldiz noun ^{yanin baitzitiën gogotik} yanin baitzitiën gotik cherriek yatiën
dituztin aza ostu eta fruitou andeatou hek ; bainan ^{nehorek} nehok
^{ez zakon} etzakon deous emaiten.

4 — Ais batez, Sabila houtsik, bere bouria outzi ^{ziën} zitiën erortzera
alkhi batiën gainora, behatzen ^{ziélarik} zilaik leihotik begaldaka arinki
zabilzan choier. Gero ikhousi ^{zitiën} zitiën zeriän agertzen ilhargia
eta izarrak, eta bere bouriari erran ^{ziën} zitiën nigarrez : Hanchet, eni
aitarën ^{sehiez} aitaïn itehia bethia da sehiez doutenac ogi eta ano, arrolze eta
gasna ^{nahi dautin} nahouten bezambat. Dembora hortan ni gosez hiltzen
ari niz hermin.

5 — Bada, yeitiko niz, ^{yuanen} yuain niz ene aitaïn atzernaitera eta
erranen ^{egin niën} errain dakot : Bekhatou bat lin nin, zue outzi nahi izan
zintoudaniam ^{niën} zintouaniam. Hoben handia izan nin eta behar nouzou
gartzigatou, badakit ourtsa. Ez nezazoula deith ^{gehiago} gehio zuei semia,
ibil nezazou zuei ^{sehietarik} sehietarik azkena bezala. Hobendoun izan
nintzan, bainan hortzen ari nintzan zue ganik ourroun.))

6 — Aita bere baratziän zen bere lorin ihiztatzen ^{akhabatzen} akhabatzen
ari : miatzën ^{zitiën} zitiën sagar ondourak eta mahatsak. Ikhoubi
^{ziélarik} zilaik bide gainian yitiën bere semia, izordiz eta herraoutsoz

dena estalia, zangoua herrestan, doi-döia sinhetsi ahal izan
ziën. Béri buriari ^{galdégin ziën} galdein zín gaztigatou behar zín ala
barkhatou behar zakon... Azkenian, nigarrak bégiatan, besouak
hédatou zakon, eta haren liphora béri buria botatzen ^{ziéle} zila pot
handi bat éman zakon.

7— ^{yar-arazi ziën} Géro yar-azi zín béri sémia; deithu ^{zitiën} zitin etchékouakéta
asouzak: « Maithatou ^{nahi dout} nahiout léhin bézala, haour gaichoua,
erran ^{zeyen} zén bildou ^{zireneko} zireneko. Asti gaztigatia izan da: nehorak
orai ez dezakola gaizki bihirik erran. Zaourti ikhustera; ekhar-
ozü zalkou camisola poillit bat, ^{ezarozie'} ezarozie' eraytoun bat erhian
eta zapata berri batzou oinetan. Hartzen ahalko ^{dituzie'} tuzi éri
oilar, ahate, eta ekhar hilzoko hun den aratché bat: édanen
dugu, yanen elgarrekin eta phesta handi bat ^{éginen} éinén.»

8— Sehiak obeditou zouten bérén naousiari eta ezarri zouten
dafaila eder bat mahain gainian. Génoré bérian sémé
géhiena itzoulzen zen ihizitik bere chakhourékin: « Zer da
bada harrabots hori? oihou ein zín ^{égin ziën} youramentouka. Nasti
Khantouzari ^{ziéti} zizti hemen; ez da ^{goizegi} goizegi itzoul nain. Erhotia
zixia, éné aita? »

9— « Ez, ene sémia, ez nouk hala, ihardetsi ^{ziën} zín zaharrak.
Hori iten badout, zérén ^{egitén} bozkarioz bethia bainiz. Khantouzari
gitouketa dohatou gitouk, ezik ba-diouk zérén. Nahi izan
dezakan ala ez, Khantatou ^{beharko duk} beharcoouk hik éri, eta aligératou
gourékin, zérén ^{anaia} hiré anaia hila zéna bizirat itzoulibaita.

Craï sorthou baliz ^{bizalg douk} bizalaouk ; atzo galdia zian, égoun
horra noun din berriy hatzimana.))

Notes.

Dans cette traduction, la langue basque a été écrite comme on la prononce dans la localité; mais les corrections se trouvent dans l'interligne, au-dessus des mots mal écrits.

Dans la langue basque, le son oe se représente par eu; cependant pour nous conformer aux recommandations contenues dans la circulaire de M. le Recteur, nous avons eu devoir le représenter par ou.

Exemples: haou — ordou — dirou.

La lettre g se prononçant dur en basque, même devant les voyelles e, i, nous avons écrit: gira, géro, pour guira, guéro, etc.

La consonne z a le son de c, qu'il se trouve au commencement, dans le corps, ou à la fin d'un mot. Exemples: zoure, zazou, zoutaz, etc, qu'il faut prononcer: coure, cacou, coutace.

Le son de la lettre s, en basque, tient le milieu entre le son de s et celui de j. Exemples: ontasouna, seine, etc.

La dernière consonne se prononce toujours fort. Exemples: gizon, batik, izan etc, qu'il faut prononcer: guicore batéke, icane.

L'instituteur de Baigorri,
Barribet

Commune
St-Etienne-de-Baigorry.

1316. B.M.W. 2

Canton
St-Etienne-de-Baigorry.

Haur barreátia.

1 — Gizon batek ez zitién bi seme bezik. Gasteriak dio aitari: « Ordu da izan nadin nure yabe eta diru izan dezadan. Behaut yoan ahal izan, eta herri ikusi. Zati zazu zure ontasuna eta emadazu heldu zautana. Ba ene semia dio aitak, nahidukan bezala. Gachtagin bat hiz, eta kastigatia izanun hiz. Gero idekitzon diela tiranta bat, zatitzen du bere ontasuna, eta hartaz egiten bi zati berdinak.

2 — Egun gutiren burian seme gachtoa yän zen herritik egiten ziela baphoá eta nehoi adiorik erran gabe. Tragan zitién bazter hanitz, oihan, ibaia eta yin zen herri handibatetara, nun bere diria chahutu baitzun. Zeinbait hilabeteren burian,

behartu zen salzera bere soinekoak emazte sakar
bati; eta bere buruaren mutuil ezar zera. Igorri
zuten alhorretarat asto eta idi zainzarat

3 — Ordian, arras dokacabe izan zen, ez zuen
gehiago oferik gaitz to égitéko ez surik berotzeko
hotz egiten zularik. Hain gose handia zuen
zembaít aldiz nun yanen baizitien gogotik
herriek yaten dituzten aza osto eta udare
usteldiak; bairan nehorik etzakon deus emaiten

4 — As batez sabela hutzik utzi zuen bere
buria erorgera alki baten gainera behatzen
zularik leihotik airian arinki zabiltzan chorier.

Gero ikusi zituen zerian ilhargia eta izarrak,
eta nigarrez erran zuen bere buruari: han ene
aitaren etchia bethea da schiz, nahi duten
bezambat ogi eta arno, arrulze eta gasna, dutenez

Lenore berian hemen ni gosez hiltzen niz.

5 — Bada, yekiko niz eta yoanen niz aitaran
hatchemaitera eta erranen diot: hus bat egin
nien, zu utzi zimutalarik; hoben handia
izan nien eta behar nuzue hastigatu, bada kil
unza. Ez nezazula deit gehiago zure seme,
ibil nezazu zure azken schia bezala, hobendun
izan o niz, bairan zure ganik urrun hebailtzen

ari nuzan.

6 — Aita bere baratzean zen, bere liliu urlatzia
eginik numbait; hartzen zuten sagar ondoak
eta mahatzak. Ikusi zitelarik bidian yiten bere
senea arras zerdiz eta errautsez beltza, zango
herrestaca, doidoia sinetzi zion. Galdegin zion
bere buruari kartzigatuko zion ala barkatuko.
Azkenian, nigarra begitan, besoak zabandu
zarkon eta haren lephora joanez eman zarkon pot
gozo bat

7 — Gero yararazi zion bere senea deitu zuten
etchehoak eta auzoak; nahi dut maitatu lehen
bezala haur gaichoa erran zioten bildu zireneko.

Oski kartzigatua izan da nehorik orai ez dezola
erran gaizki behirik. Zaurte horren ikustera eharhakoque
zalu camisola pollit bat, ezarakosie eraztun bat
erian, eta oski berri batzu hoinetan; hartzen ahalko
tuzie oillar, ahate, eta ehar aratche hiltzeko ludin bat,
edanen dugu, yanen elgarrekin eta chai handi
bat eginen

8 — Behik nagusiak errana egiten zuten eta
mahian eman tafaila handi bat. Benore berean
sene saharena etzultzen zen ihizirik bere chakurrekin
zer da bada azantz hau? oihu egiten du zueginuz,

uste dut kantuz ari zuzten hemen; ez da goizegi
sar nadin ero du zurea ene aita

9 - Ez ene semea ez niz hala ihardesi zien
zaharrah, hori egiten batut bozkalenziaz bethia
nizalacotz kantatzen dugu eta dohasu gria ezin
badugu zer. Nahi baduk ala ez, behauk kantatu
hic ere eta bozkalenziatu gurekin, zendako hie
anaia hila zena berriaz bizilara duk, yaiio baliz
bezala; atzo galdia zian, egun horra nunden
iragirik.

of
Traduction de M. Etcheverry.

L'institutur de Baigorri
Borobet

Commune des Aldudes.

Canton de S^t. Etienne de Baigorry.

1317. B.N.W. 1

Haur prodiga.

Quiçon batec ez cituen bi seme baicic. Gastenac erraiten dio bere aitari: «Ordu da niauren nausi ičan nadin eta dirua ičan deçatan. Yuan behar niz eta herriac ikhusi behar ditut. Partit citcu çure ontasunac, eta emadaçu behar dutana. — Bai, ene semea, erraiten du aitac; nahi ducan beçala. Çaichto bat hiz eta punitua içanen hiz.» Quero tiranta bat idekitcon çuelariç, partitu çuen bere ontasuna eta equin çuen bi partit berdinaç.

Combait equunen buruan, seme çaichtoa yuan cen heritic, fierra equinez, eta nehoi adio erran gabe. Çourritu cituen hainitz landa, oyhan, hur handiac eta yuan cen hiri handi batera, non despendiatu baitçuen bere diru gucia. Combait hilabeteron buruan, saldu behar ičan cituen bere bestimentac andré çakar bati eta eman behar ičan cen mutil: igorri çuten alhorretarat çaintceco astoac eta idiac.

Orduan, arras malhurus cen. Ez çuen quehiago oheric lo equiteco gauaz, ez sicut berotceco.

hotz equiten cenean. Batcuetan hain gose handia cuen
gogotic yanen baitcituen aca osto eta fiiutu usteldu kec
coiriac cherriec yaten baituste; bainan nehorrec ez
cion emaiten deusic.

Aparatz batez; tripa huttic, utci cen eroceras
alki ttipi baten gainerat, behatcen cuclaric leyhotic,
choriac airian erabilteen circlaric arinki. Ikhusi
ican cuen aguertcen ceruan ilarguia eta icarrac, eta
erraiten du nigarratan: «Hantchet, ene aitaren
etchea mutilis bethea da coinec baitute oquia icarnoa,
aroltceac eta gasna, nahi duten becembat. Dembora
hortan, ni, goseac, hiltcen ari niz, hemen.»

Oh bien, yeikico niz, yoanen niz ene aitaren
harrapatcerat eta erranen diot: Bekhatu bat equin
nuen, cutaric urrundu nahi ican nuenean. Arras
hobendun ican nintcan eta behar nuçu punitu,
babakit arras ontsa. Ez necacula quehiago deitha
cure semea; traita necacu cure sehien asquena
becala hobendun nintcan bainan peratcen nintcan
cu ganic urrun.»

Aita bere baratcean cen, finsten cuclaric
bere lozen arrosatcea; bisitatcen cituen sagar ondoac
eta mahatsac. Noiz eta ere ikhusten baitcuen yiten
bidearen gainean bere semea dena iserdiz eta
herrautzez bethea, herrestatcen cuclaric sangoa,
doidoya sinhesi cuen. Galdiquin cuen bere
burrari, heia behar oti cuen punitu ebo barkhatu
behar oti cion... Askenean, nigarrac bequietan
cituclaric, besoac hedatu caskan, haren lepora
botatcen celaric pote handi bat eman cion.»

Quero yarraraci cuen bere semea;
deitu cituen bere yendeac eta haucoak. «Lehen
becala maitatu nahi dut haur gaichoa, erraiten
diote, elgarrekin yuntatu ciren becan sarri. Aski
punitua ican da; nehorrec orai ez decon equin
erreprochuric. Gatorte haren ikhustera; ekar cocue
fite camissola pollit bat, imocue crastun bat erian
eta sapeta berri batcu sangostan. Hartcen abal
ditucue oilharrac, ahateac, eta ekar catcuc aratche
bat hiltceco on dena. Edaren eta yanen dugu
elgarrekin eta equinen besta handi bat.»

Mutilec obeditu cuten beren nausiari
eta eman tafaila eder bat mahiaren gainean.
Memento berean, semeric caharena helducen
ihicitic bere sacurrekin: «Ber da beraz acantz hori?
oihu equin cuen yuramentu equinez. Uste dut cantecoz»

dutcuela hemen; ez da sobera fite quibelat yin
nadin. Errotu circa, ene dita? »

Loz, ez, nuc hala, ene semea, erresponditen
du çaharrae. Hori equin badut, ceren placerez lethea
bainitz. Cantaten dugu eta hourous quira, ceren
baitugun arraçoina. Nahi edo ez baduc, cantatu
beharco duc hic ere, eta alegueratu beharco duc
gurekin, ceren hire aneya hiltzena bicira berri yin
baita. Lorthu berria beçala duc: atço galdua cen
egun horra harrapatua.»

u se prononce ou
s _____ ch
ch _____ tch dans le corps d'un mot.

z _____ s
q est remplacé par k.

Il n'y a pas de gn ni de ill.
c prend une cedille devant a, o, u.

L'instituteur,

J. D. Goudure

Commune d'Anhaus.

1318. BNW. 1

Canton de

St Etienne de Baigorri

Haur prodigua

Batec quizon ez zitin baizic bi seme. Gaz tenac erran zacen bere aitari: da ordu nadin izan neure burianen nausi eta dezatan izan dihuru. Behar dut ahala izan yuaiteco eta ikhusi lekhu. Parti zazu zure ontasuna eta emadazu eni tokatsen zautana. Ba ene semia erranzin aitac: bezala dukan nahico. Hiz bat gaitcho eta hiz izain punitia. Cuero, idikiz bat trenta, zin partitu bere ontasuna eta hartaz equinzitin bi pharte igualac. Zembait egunen burian ezarra seme zen yuan heritic equinez fiernain eta gabe erran adic, ric nehoi. Pasatu zitin anhitz landa, oihanac,

uhaitzac, eta helduzen batetara handi hiri, zortan
baitzin gastatu guzia beru dihurru. Burian zem-
bait hitaiteren zitin beharizan saldu beru phildac
bali zahar emazte eta bera, acordatu mutilitaco:
zuten igorri alhorretarat han zaintcera astuen
eta idien.

Ordian zen izan bicki maluros. Ezzin ukhan
quehiago cherie equiteco lo gauaz, ezeta suric berot-
ceco zielarie equiten hotz. Bazin batzutan hain
handia gese non baitzitin untoa yain hec osto
aza eta hec fruitu ustel yaten dituzten cherie
bainan nehorc ez zacoten emaiten ceus.

Batez ats tripa hutsic zen yari gainian
baten hoki so equinez leitotic chorer ziren hegal-
daten arhinki. Guero zitin ikusi agurteen cerian
ilharguia eta izarrac eta erran ziu niganez: Hant-
chet etchia ene aitaren da betia sehiz zoinck baitute
oquia eta arma, arrulkiac eta gasna, bezembat
outin nahi. Orte huntan ni ariniz hilkeen
gosiac henen.

Ebien, niz chutituco niz yuain hatcemaitera ene
aitaren eta dacot errain: nin equin bat bekatu ziu-
tuda larie izan nahi zu kitatu. Nin izan handia
oquen eta behar nuzu puntu badakit untsa. Ez
nizazula deittha quehiago zure semia, trata nezazu
bezala azkena zure sehiataric. Niz izan oquendun bai-
nan nin sofrizzen urrun zureganik.

Clita zagen bere barateian akribatean ihiztal-
cen beru bilien, zitin bisitatcen sagar onduac eta mahat-
sac. Hilaric ikhusi heldu bidian beru semia dena

estaliã izerdiz eta erhautzez herrestan zangua zin
ahalizan doidoya sinhetsi; zen pensaketa egon hea
behar cinz punitu edo zakonez barkhatuco. Azkenian
nigarrac beguitan zakon hedatu besuac eta yauziz
haren lephora zacou eman bat handi pot.

Guero zin arazi yar beru semia; zitin
deithatu heru yendiã eta auzuac: « Dut nahi
maithatu bezala behen, gaicho hauna, zen erran zi-
reneco bildu. Da izan aski punitia nehorc orai
ez dezakou equin bateru eruprotehuric, Laurte ikus-
sera ekharacozie bat poillit palto, ezarray cotzie bat
erhaztun erbian eta zapeta beruac zangotan. Tuzie
ahal ere harteen oillarrac, ahatic eta ekharteen
bat arutche hun dena hiltceco: dugu eoaïn yain
elgarrekin eta equinen bat handi festa.

Mutilec obeitu zute beren nausia eta ezari
bat ederra tafaila gainian mahayaren. Berian
memento seme guchiena helduzen itizitic bere
chakurrekin: « Cer da arren hau azantz? oihu
equin zin mavarizioneka. Dut uste ari ziezela
khantuz emen: ez da goiche nadin itzul. Lira
erhotu ene aita? »

Ex ene semia, nuc ez hala, erresponditu za-
kou chaharrac. Badut equiten hori zeren bainiz
bethia bozkarioz. Guituk khantuzari eta gutuk uros
ezie badiqu ceren. Izandezakan mahi edo ez, duc
beharko khantatu hie ere eta alegueratu guckin,
ceren hie anaye xena hila ene itzuli mundura.
Bezala balitz herdu, sortetic: atzo zian gal.
Dia, egun horra hatzemana »

Ascarat, le 15 Decembre 1894.

Canton de Baigorry.

1319.
BNW-1

Haur gastosa.

I. Guizon batek ez situen bi seme baitzik. Gastenak erraiten dako bere aitari: « Demora baluke izan nadin neure biuarezen eta diru puchka baten yabe. Behar nuke abalaikan bastezen ikusteko. Partaya sasu subaizen ontaxuna, eta emadazu nik behar dudana. — Bai, ene semea, eresponditzen du aitak; hix nahi dukan bezala. Gaichtoa hitz eta punitia izanen hitz. » Guero tiranta bat idokisiaz, partayatu sien bere ontaxuna eta bi partetan esari situen.

II. Sombait egunen buruan, seme gaichto hura yuan sen bere beritrik fier fieria, eta adirik nehoio errau gabe. Passatu situen hainitz alor, obran. eta eretka eta yintzen hiri handi batera, non gastatu baitzuten bere diru guziak. Sombait ilhabetzen buruan beharke hizaskion jaldu bere arropak emasteki shabar bati eta bere mibil yaru etche batean: Ygovi cūten landetara astuen eta idien saucera.

III. Ordian, isan sen bisiki malhuos. Ez tien es obrak aruatsetan lo equitako, es eta ere swik berotseko hotz equiten suelarik. Batzuen sombait aldiz hain apetitū handia non yanen baitzuen cherriek yaten dituzten arza osto eta fruta uftel horetarik; bainan nehoikeru etzakoten deusere emaiten.

IV. Arrate batez, estomaka hutsa, hitzi yuen bere burua erotzera alki baten gainua, lehoitik hoi batzuen rozagolarik. Guero ikusi zituen aquetzuen.

ceruan, ilhangia eta izarrak, nigaruez hasten da eriatzen,
duelarik: Haucho, ene aitaren etchea bete da mutilek
non baitute nahi duten bezumbat ogi eta araso, arrolze eta
gasna. Demboa berean, ni hiltzen ne gosiak hemen.
V. u. Ch. bien yekiko nitz, yuamen nitz aitaren harrapakua
eta eruanen dakot: equin nuen bekatu bat, cu kitatus.
Kulpa handi nuen eta beharko nuztu punitu, baka-
kit aruaty outsa. Ez nezarzula quehiago deita curre
semea, trata nezarzu zure asten mitila baninduz
bezala. Hobendun munduzin, baiuan eruatzen gutarik
hurren. »

VI. Aita bere liliuz arrotzatzen funitzen arizen bere
baratzean: bisitazun zituen sagaruk eta idariak.
Skusi zielarik bere semea heldu zela bidian,
eruatsez eta ixendia fuiditua, zanguak berrestan,
ez zuen sinestean ahal. Equiten zuen bere buruarekin
beharote zuen punitu ala barkatu... Eufin, nigarua
bequitan bearkatu zuen eta emau zakon prot
handi bat.

VII. Guero yararatzi zuen bere semea, ehararatzi
bere etchekuak eta hauzuak: « Nahi dut maitatu
lehen bezala, gaicho hauera, eriatzen du' biltzua
equin ondvan. Yzan da asti punita; orai nehorak
ere ez zakozila erreporetzirik equin. Zatozte ikustera;
ekarkozie' berehala jalto pollit bat, ezarkozie'
eastin bat ekian eta zapeta berriak zangotan. Hartzen
ahal turzie' ollanak, ahartak eta igortzen ahal duie'
abachi bat on dena biltzeko; yamen eta edanen duqu
elgarekin eta equinen duqu besta handi bat. »

VIII. Mibilek obeditu' zuten beren nauria eta ezarri
zuten tafaila eder bat mahiaren gainean. Demboa
bereraz, seme' gebiena itzulzen eta ibizirik bere
chakurrekin; « Zer da azuaty hau; viku equiten
du' maldiciak equiten duelarik. Huste' dut